

Militaire gezinnen en uitzending (II)

Betrokken ouders, bezorgde ouders

Dit is het eerste Nederlandse artikel waarin ouders van uitgezonden militairen centraal staan. Er is onderzoek gedaan naar ouders wier kind betrokken was bij een uitzending naar Bosnië-Herzegovina of Uruzgan. Ouders zijn zeer betrokken bij hun kinderen. Ze zijn ook bezorgd, zeker wanneer ze de uitzending als gevaarlijk en risicovol beschouwen. Ouders van militairen die naar Afghanistan zijn uitgezonden, zijn zeer actief bij thuisfrontactiviteiten. Ouders willen in eerste instantie steun van naasten. De behoefte aan professionele steun vanuit Defensie neemt toe naarmate de uitzending als gevaarlijker wordt ervaren.

Dr. R. Moelker, M. Andres MSc*

Ze gaan met roze bril op naar speeltuin Uruzgan

Zeven januari 2006. Aan de vooravond van het moment waarop de Tweede Kamer na stevige debatten instemt met het besluit tot uitzending naar Uruzgan beginnen volgens de bovenstaande geciteerde kop uit het *NRC-Handelsblad* de moeders van militairen zich zorgen te maken. Volgens de krant staat Jolanda Klooster wekelijks op de Dam te protesteren tegen de aanstaande uitzending met een bord 'moeders tegen uitzending naar Uruzgan'.

Enkele maanden later, op 16 juni 2006, kopte dezelfde krant 'Thuisfront Uruzgan zet zich schrap'. In het artikel stond de laatste thuisfrontdag voor uitzending centraal. Er werd op deze dag gesproken over de 'handleiding nabestaanden', maar ook gaf het thuisfront uiting aan zijn scepsis ten opzichte van de missie: 'We zitten met 1400 man in een provincie ter grootte van Nederland'.

Voor veel ouders was het volgens het krantenbericht de eerste keer dat hun kind uitgezonden werd, en men kan zich de ongerustheid dan

ook zeer goed voorstellen. Bij Canadese ouders werd die ongerustheid nog veel pregnanter gevoeld omdat deze in Kandahar al veel doden te betreuren hadden. Een grote groep Canadese ouders weet hoe het is om een kind te verliezen. Zij stelden dan ook: 'Onze gesneuvelde zonen moeten niet stiekem teruggebracht worden'.¹

Stem van het thuisfront

Er was iets opmerkelijks aan de hand. Voor het eerst deed de mening van ouders over uitzending ertoe in de Nederlandse media. Jawel, de militairen in Uruzgan zijn door het weekblad *Elsevier* uitgeroepen tot Nederlander van het jaar 2006, maar het thuisfront heeft die eretitel voor een groot gedeelte mee helpen verdienen. Het thuisfront, ouders en partners, was vaak te zien op de buis. En nog vaker waren zij de geïnterviewden in kranten, tijdschriften en glossy's. De opmerkelijke verandering was ook zichtbaar op de zogeheten thuisfrontinformatiedagen, die druk werden bezocht door ouders, partners, familie en vrienden.

De onderzoekers werden zich voor het eerst bewust van het toegenomen belang van ouders toen zij in 2006 thuisfrontcomités en thuis-

* René Moelker is universitair hoofddocent krijgsmacht en omgeving, Manon Andres is als onderzoeker verbonden aan de Nederlandse Defensie Academie. Het eerste deel van de reeks Militaire gezinnen en uitzending is verschenen in *Militaire Spectator* 9-2008.

¹ *NRC-Handelsblad*, 1 augustus 2006.

FOTO AVDD, R. FRIGGE

Task Force Uruzgan. De houding en steun van de ouders ten opzichte van de huidige missies is relevant voor Defensie. Hun stem wordt steeds luider gehoord in de media

frontafdelingen in het land bezochten om zich een beeld te vormen over de organisatie van de thuisfrontzorg.

Ouders in de thuisfrontzorg

In 1995 en de jaren vlak daarna waren het de partners van militairen die het initiatief namen in de vrijwilligersorganisaties. Dat deden zij op welhaast militante wijze.² Het activisme van midden jaren 90, waarbij partners zelf organisaties oprichtten en ook regelmatig kritiek uitten op de legerleiding, leidde er bij de defensie-organisatie toe om beleid te ontwikkelen en formele thuisfrontcomités op te richten die de activiteiten van de vrijwilligers kanaliseerden binnen thuisfrontafdelingen.

Vandaag de dag worden de thuisfrontafdelingen voornamelijk bemenst door ouders! Het is eerder regel dan uitzondering dat de ouders de nieuwsbrieven maken, postpakketten verzorgen, bijeenkomsten op het vliegveld regelen, enzovoort. Partners komen natuurlijk naar de vliegvelden om afscheid te nemen en bezoeken midtermdagen, informatiedagen en dergelijke (voornamelijk om extra informatie te verkrijgen), maar het zijn de ouders die de activiteiten

van de thuisfrontafdelingen dragen en uitvoeren. Wellicht hebben deze ouders meer tijd ter beschikking voor vrijwilligerswerk dan de huidige tweeverdieners, of is hun participatie zo groot omdat ze zich zorgen maken over het risico van de uitzendingen naar Afghanistan.

In 2006 interviewden wij de voorzitter van één van de thuisfrontafdelingen. Opmerkelijk was dat deze vader, een kleine zelfstandige in de bouwsector, vrij nam om deze vrijwilligersactiviteiten op zich te nemen. Als eigen baas kon hij zich dat veroorloven, maar hij deed het niet *pro deo*. Zijn beloning bestond enerzijds uit de informatie die hij op deze wijze uit de eerste hand kon verkrijgen. En anderzijds kon hij uitdrukking geven aan zijn betrokkenheid bij de uitzending van zijn zoon door actief te participeren in de thuisfrontafdeling van het Korps Mariniers.

Hij was dat ook wel gewend, in het dagelijks leven was hij ook zeer actief in de lokale voetbalclub, en datzelfde wij-gevoel van een voetbalclub ervoer hij op grotere schaal bij de uitzending en de thuisfrontafdeling. Volgens deze voorzitter was het belangrijk dat mensen zich voor een goede zaak inzetten; hij sprak zelfs over een 'oranje-gevoel'. Zijn zoon was één van de spelers, en hij kon daaraan bijdragen door hem toe te juichen, uit te zwaaien en de uitzending te ondersteunen.

Ouders zijn betrokken en bezorgd. Bovendien zijn ze 'mediapersoneel' geworden die in staat zijn om op de voorpagina's en op de televisie hun adhesie of aversie, steun of verzet, een stem te geven. In dit opzicht zijn de tijden veranderd en verdient dit zeer specifieke deel van het thuisfront speciale aandacht. Als onderzoekers waren wij ons dat in eerste instantie niet bewust, maar later besloten wij om ook de ouders een speerpunt te maken in het thuisfrontonderzoek.

De vragen die richting geven aan het onderzoek, zijn enerzijds gericht op de betrokkenheid van ouders en anderzijds de zorgen van ouders. Alvorens verslag te doen van het onderzoek kijken we naar ervaringen in het buitenland. In opeenvolgende paragrafen komen

² In een eerste publicatie met betrekking tot thuisfrontzorg vanuit het NLDA-onderzoeksteam werd dit al beschreven: zie R. Moelker en G.A.A. Cloin - Gezinnen bij uitzending. in: *In-, Door- en Uitstroom van personeel*, 6 (1996), 43-60.

daarna de onderzoeksopzet en de bevindingen aan de orde. Een waarschuwing van tevoren is wel op zijn plaats: in het korte bestek van dit artikel kan geen volledig verslag gedaan worden. Het artikel sluit af met een conclusie.

Internationaal onderzoek naar ouders

Het zal u niet verbazen dat de literatuurlijst betreffende onderzoek naar ouders van uitgezonden militairen kort is. Er bestaat een overzichtsstudie van een team onder leiding van de befaamde sociologe Mady Segal met de veelzeggende titel *What We Know About Army Families*.³ Deze studie geeft een voortreffelijk overzicht van de bestaande kennis, maar maakt ook pijnlijk duidelijk dat er veel meer bekend is over 'kinderen van militairen' dan over ouders van uitgezonden militairen.

De enige studie naar ouders die bij de onderzoekers bekend is, is van de hand van onze zuiderburen Sophie Delvaux en Patrick Moreau, die in 2008 onder supervisie van professor Philippe Manigart van de Koninklijke Militaire School een verkennende studie hebben afgerond naar psychosociale steun in België.⁴

De resultaten bieden inzichten die voor Nederland zeker ook een rol spelen omdat in dit onderzoek de psychosociale noden van zowel partners als ouders met elkaar vergeleken worden. Het blijkt dat ouders zich wel degelijk zorgen maken over hun uitgezonden kind(eren), maar bij partners is de intensiteit waarmee de zorgen gevoeld worden veel groter. 12 Procent (25 personen) van de Vlaamse respondenten geeft aan een slechte ervaring met de uitzending te hebben gehad. 60 Procent kon het gemis van de militair goed hanteren. 19 van de 25 mensen met een slechte ervaring waren partners, en 6 van de 25 waren ouders.

Een vergelijkbaar resultaat is te zien bij de Waalse respondenten. 35 (23 Procent) van de Waalse familieleden heeft het gemis van de militair als zeer ernstig aangemerkt. Onder deze Francofonen bevonden zich 24 partners en 11 ouders. Voor de gehele groep Walen geldt dat 48 procent het gemis van de militair goed

doorstaan heeft. Dit percentage wijkt negatief af van de al eerder genoemde 60 procent Vlaamse respondenten voor wie de uitzending een goede ervaring was geweest. Het verschil wordt veroorzaakt door de samenstelling van de groepen (namelijk: meer ouders in de Vlaamse groep).

Een interessante *lesson learned* is dat de beleving van een uitzending bij ouders afwijkt van die van de partners. Hierna zullen wij dat beeld

FOTO: NIMAH
Midtermdagen voor het thuisfront van SFIR, 2004

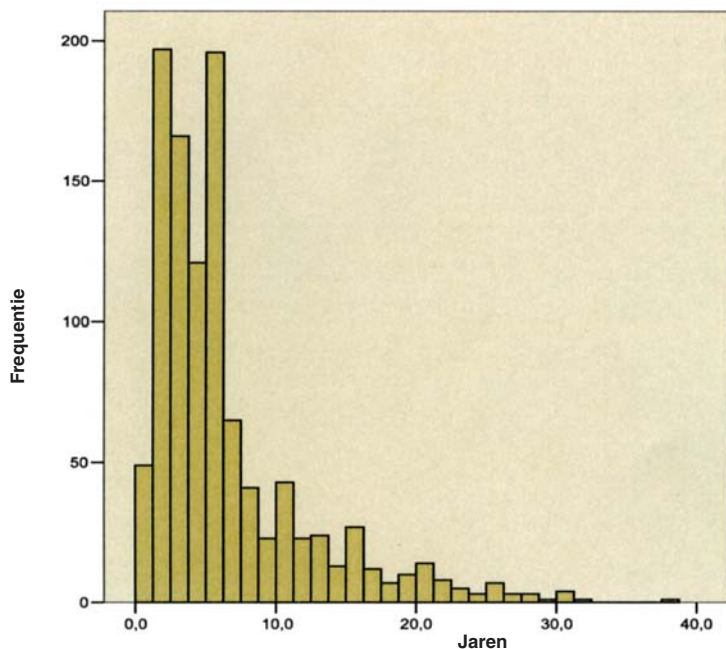
van die beleving nauwkeuriger schetsen aan de hand van het onderzoek bij Nederlandse ouders.

Nederlands onderzoek

In 2007 besloot het onderzoeksteam om aansluitend op het grootschalige onderzoek naar partners, waarover in de *Militaire Spectator* van september gerapporteerd werd, aanvullend onderzoek te doen naar ouders. In totaal zijn 2000 vragenlijsten verstuurd, waarvan er 1095 geretourneerd werden. Deze respons van 55 procent is vergeleken met civiel onderzoek

3 B. Booth, M.W. Segal, D.B. Bell et al. *What We Know About Army Families*. Plaats onbekend, Caliber, 2007, elektronisch beschikbaar: www.army.mil/fmwrc/documents/research/whatwewknow2007.pdf (bezoekt op 1 maart 2008).

4 S. Delveaux, S. et P. Moreau - *Soutien psychosocial des proches du personnel participant à des opérations (gestion des crises, aides humanitaires) 2007-2008*, Forthcoming, Gent/Luik, 2008.

Figuur 1: Hoe lang is uw zoon of dochter in dienst van Defensie?

bijzonder hoog. Deze hoge respons is wel verklaarbaar: dit was immers de eerste keer in Nederland dat naar de mening, het welbevinden en de ervaringen van de ouders werd gevraagd.

Vragenlijst

De vragenlijst is ongeveer een maand na uitzending toegezonden aan ouders die betrokken waren bij de missies EUFOR 4 en EUFOR 5 (Bosnië-Herzegovina) en ISAF/TFU 1 en ISAF/TFU 2 (Uruzgan). De onderzoekers besloten om de groep die was betrokken bij de uitzending *Operation Enduring Freedom* (OEF) niet te onderzoeken, vanwege de speciale karakteristieken van deze operatie en de militairen die hierbij ingezet werden. Het tijdstip waarop de vragenlijst afgenomen werd, impliceert dat de ouders pas achteraf naar hun ervaringen gevraagd werd. Dit verschilt van het onderzoek naar de partners waarover in de eerder genoemde uitgave van de *Militaire Spectator* werd gerapporteerd, aangezien zij op drie tijdstippen werden ondervraagd: vóór, tijdens en na de uitzending.

Respondenten

Van de respondenten was 39 procent man en 61 procent vrouw. De jongste ouder was 37 jaar en de oudste 84. De gemiddelde leeftijd van de ouders was 54 jaar. 81 Procent van de ouders is gehuwd, 5 procent woont samen, 3 procent heeft wel een partner maar woont niet samen, en circa 12 procent is alleenstaand.⁵ Het uitgezonden kind was in 95 procent van de gevallen een zoon en in 5 procent een dochter. Gemiddeld waren de zonen één jaar ouder dan de dochters, respectievelijk 25,5 versus 24,4 jaar.

In 50 procent van de gevallen woont het kind dus nog thuis. Voor het demografische profiel van de gezinnen is ook de vraag hoelang de zoon of dochter in dienst is van Defensie zeer relevant. Uit figuur 1 valt af te lezen dat de dienstervaring scheef verdeeld is. Volgens de ouders hebben de zonen en dochters een gemiddelde ervaringsopbouw van 6,4 jaar, maar tegelijkertijd valt op dat de ervaringsverdeling bijzonder scheef is. Een kleine groep van zeer ervaren beroepsmilitairen trekt het gemiddelde omhoog. Slechts 40 procent van de manschappen heeft meer dan vijf jaren dienstervaring. En 17 procent van het personeel heeft meer dan tien jaar ervaring.

Op de vraag ‘welke rang heeft uw zoon of dochter?’ rapporteerden de ouders dat 68 procent de rang van soldaat of korporaal bekleedt. 16 Procent van de militairen is sergeant. 4 Procent is sergeant-majoor of adjudant. Subalterne officieren maken 9 procent uit van de rangen. 2 Procent bevindt zich in de rang van majoor of hoger.

Voor 56 procent van de kinderen was het de eerste keer dat zij uitgezonden werden. 24 Procent is voor de tweede keer op uitzending en 20 procent is drie of meer keren uitgezonden.

De missies

ISAF/TFU en EUFOR zijn zeer verschillende missies. EUFOR is een voortzetting van IFOR en SFOR in het post-conflictgebied Bosnië. De troepensterkte is gereduceerd en de militaire aanwezigheid is voornamelijk noodzakelijk als een symbolisch teken van betrok-

5 De percentages tellen niet op tot 100 vanwege afronding.

kenheid van de internationale gemeenschap. Geweld zou makkelijk kunnen oplaaieren wanneer de internationale gemeenschap zich geheel zou terugtrekken. De huidige spanningen tussen Servië en Kosovo en de zeer moeizame wederopbouw in het multi-etnische Bosnië zijn daar een bewijs van.

Zuidelijk Afghanistan is bepaald geen post-conflictgebied. Explosies van geweld doen zich dagelijks voor. De regio Uruzgan is het strijdtoneel waar opstandige groeperingen het de lokale overheid en de Nederlandse strijdkrachten bijzonder moeilijk maken. De Nederlanders steunen immers de regering Karzai in het gewapend conflict met de opstandelingen.⁶ De onrust is na ISAF/TFU 1 en ISAF/TFU 2 alleen maar toegenomen, zodat er nog slechts een allereerste begin is gemaakt met de wederopbouw.

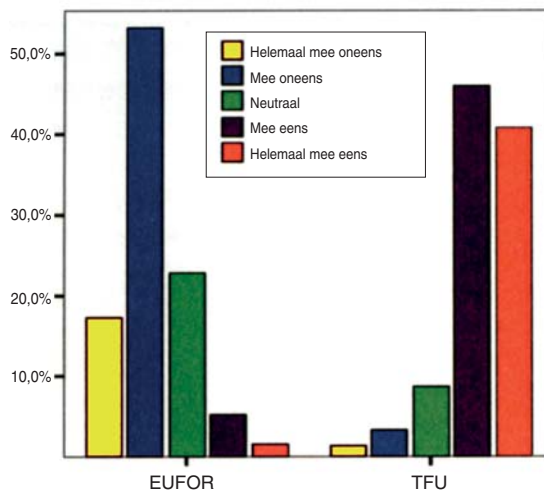
19 Procent van de kinderen van de onder-vraagde ouders participeerden in EUFOR. 77 Procent van de uitgezonden militairen was ingezet in Afghanistan en 4 procent nam deel aan overige uitzendingen. Tijdens de informatiedagen kregen de ouders uitleg over doelstelling, mandaat en missiegebied. In de zomermaanden van 2006 werd de missie in Afghanistan verkocht als zijnde een wederopbouwmissie, maar tegelijkertijd werd een realistisch beeld geschetst van de gevaren.

Ouders stelden gedurende deze bijeenkomsten constructief kritische vragen vanuit een enigszins sceptische houding. Ze begrepen heel goed dat Uruzgan een heel ander soort missie zou zijn dan de uitzendingen naar Bosnië. Ze maakten een inschatting van de kans dat Nederlandse militairen echt aan wederopbouw zouden toekomen:

Ik ben ondanks dat het vooraf duidelijk was dat het gevaarlijk is, erg geschrokken van de mate van geweld waaraan zij werden blootgesteld.

De ene missie wordt aanzienlijk riskanter ingeschat dan de andere. 70 Procent van de ouders beschouwde de uitzending naar Bosnië niet als

gevaarlijk of risicovol. 87 Procent van de ouders wiens kind naar Uruzgan werd uitgezonden was het (helemaal) eens met de stelling *Ik beschouwde deze uitzending als zeer gevaarlijk en risicovol* (zie figuur 2).

Figuur 2: 'Ik beschouwde deze uitzending als zeer gevaarlijk en risicovol'

Opvallend is dat naarmate de missie als gevaarlijker wordt ingeschat, de ouders een gunstigere beoordeling geven van de mate waarop de militairen zijn voorbereid op hun taak. Bij de EUFOR-missie is 77 procent van de ouders ervan overtuigd dat hun kind goed voorbereid is. Bij ISAF/TFU stijgt dit percentage naar 86 procent! Men mag veronderstellen dat militairen zich voor elke missie goed voorbereiden, dus dit verschil in percentages wordt zeer waarschijnlijk verklaard door een psychologisch compensatiemechanisme dat bekend is uit de *Terror Management Theory*.⁷ Deze theorie voorspelt dat wanneer een missie gevaarlijker is, het thuisfront graag wil geloven dat hun militair daarop beter voorbereid is.

Betrokkenheid van ouders

Het was voor beide kanten een hele belevenis. Ik was en ben heel erg trots op hem

6 P. Ducheine – *Krijgsmacht, geweldsgebruik en terreurbestrijding*. Wolf, Nijmegen, 2008, p. 531.
7 T. Pyszczynski, S. Solomon, J. Greenberg, - *In the wake of 9/11; The Psychology of Terror*. APA Press, Washington DC, 2003.

Ouders zijn heel betrokken bij hun uitgezonden kind. Dat is ook begrijpelijk, want hoe oud en volwassen het kind ook is, ouders willen altijd het beste voor hun kind. Een uitzending is dan ook een goede gelegenheid om de betrokkenheid in daad en woord te demonstreren zodat de ouder-kindrelatie versterkt kan worden en het kind moreel ondersteund wordt. Ook al zijn ouders het niet altijd eens met de levenskeuzen van hun kind, ze zijn toch altijd trots.

Ouders van de missies ISAF/TFU en EUFOR verschillen weinig van elkaar in de manier waarop zij betrokken zijn bij hun zoon of dochter. Ze rapporteren een sterk gevoel van saamhorigheid en ervaren grote betrokkenheid en verbondenheid. De uitzending heeft voor 42 procent van de ouders de band met hun kind versterkt. Een vader merkt op dat hij:

Als ex-militair met twee keer uitzendervaring een sterkere band en een beter begrip voor elkaar heeft gekregen.

Een andere ouder zegt:

Een spannende tijd als een uitzending met elkaar doorkomen geeft verdieping. Onder andere in de relatie met onze zoon en zijn vriendin, en dat is waardevol.

16 Procent van de ouders was het overigens niet eens met de stelling dat de uitzending de relatie versterkt heeft, wat zeer waarschijnlijk verklaard moet worden uit het feit dat de relatie al sterk was. 72 Procent van de ouders geeft namelijk aan dat de relatie niet veranderd is.

De betrokkenheid van de ouders is hoog, maar de participatie aan activiteiten van het thuisfront wordt toch vooral verklaard door de beleving van het risico van een missie. Doordat ISAF/TFU als een gevaarlijke missie wordt ervaren, is het bezoek van de ouders aan de thuisfrontinformatiedagen significant hoger dan bij EUFOR (79 versus 64 procent). Ook significant hoger is de deelname van de ISAF/TFU-ouders aan midtermdagen en contactdagen. 67 Procent

Tabel 1: Vormen van betrokkenheid van ouders bij hun kind (in percentages)

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet oneens/niet eens	Mee eens	Helemaal mee eens	T	N
Mijn zoon/dochter en ik hebben een gevoel van saamhorigheid.	1	2	11	51	35	100	1067
Ik ben sterk betrokken bij wat mijn zoon/dochter doet.	1	1	6	42	51	100	1074
Hoe verbonden voelt u zich met uw zoon/dochter?	0	0	3	34	62	100	1079
De band met mijn zoon/dochter is sterker geworden door de uitzending.	5	11	41	28	14	100	1061
Is uw relatie met uw zoon/dochter veranderd, ten opzichte van vóór de uitzending?	0	2	72	23	3	100	1086

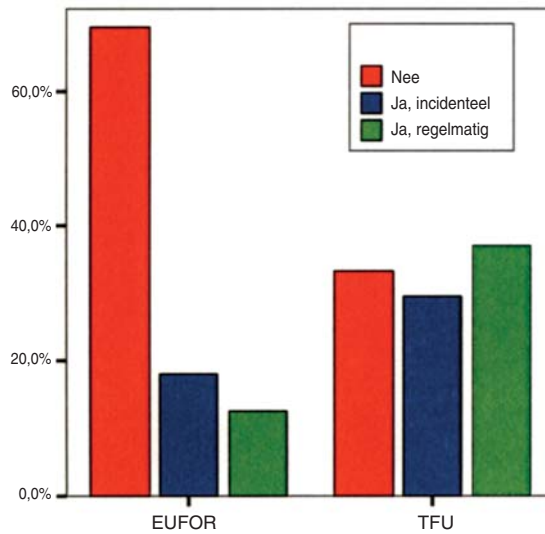
van de ISAF/TFU-ouders bezocht deze dagen incidenteel of regelmatig, tegenover een percentage van 31 procent van de EUFOR-ouders (zie figuur 3).

De behoefte aan informatie en het gevoel van solidariteit dat men als thuisfront ervaart (*Wij zitten allemaal in hetzelfde schuitje*), zijn mogelijke verklaringen voor deze verschillen. Er zijn ouders die op een nog sterkere wijze uiting geven aan hun betrokkenheid: door vrijwilligerswerk te doen bij de thuisfrontafdeling. Er waren echter geen significante verschillen tussen de missies in de mate waarin ouders zich aangemeld hadden voor dit soort vrijwilligerswerk.

Ongeveer één op de twintig ouders (5 procent) is vrijwilliger binnen een thuisfrontafdeling. 64 Procent van deze vrijwilligers heeft zich opgegeven voor dit werk om hun kind moreel te ondersteunen, maar er spelen ook andere motieven. 45 Procent van de respondenten hoopt om op deze manier namelijk uit eerste hand informatie over de uitzending te vernemen. 88 Procent is ook buiten de krijgsmacht actief in het vrijwilligerswerk. De ouders die dit vrijwilligerswerk op zich nemen lijken dus qua profiel veel op de voorzitter van de thuisfrontafdeling van het Korps Mariniers, waarnaar wij eerder verwezen.

Zorgen van ouders

Vaders kijken anders tegen een uitzending aan als moeders. Moeders maken zich meer zorgen over hun kind dan vaders. Dat verschil valt vooral op bij risico-uitzendingen. Bij de uitzendingen naar Bosnië verschillen vaders en moeders nauwelijks van elkaar. Slechts vijf procent van de ouders heeft de uitzending van hun kind naar Bosnië als negatief ervaren. 41 Procent van de ouders vond het een positieve ervaring. Vaders waren ietwat positiever, maar dit verschil was verre van significant. De ervaringen met de uitzending naar Afghanistan vielen veel negatiever uit, vooral voor moeders. 17 Procent van de vaders vond de uitzending van hun kind naar Uruzgan een negatieve ervaring. Moeders oordeelden significant negatiever over de uitzending (25 procent). Eén

Figuur 3: Deelname aan contactdagen, midtermdagen, EUFOR versus ISAF/TFU

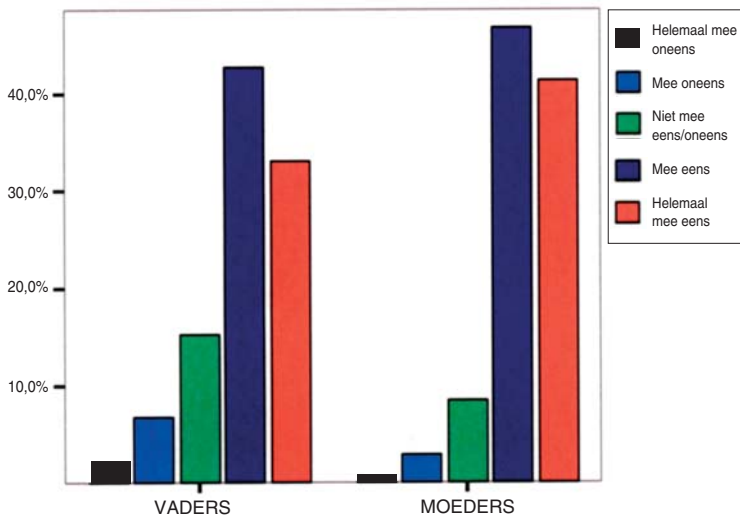
van de moeders heeft geen positieve kanten aan de uitzending ervaren:

(...) omdat ik vijf maanden in angst, spanning en verdriet heb geleefd, (...) stond ermee op en ging ermee naar bed.

Ouders missen hun kinderen dus meer wanneer de uitzending riskanter is en moeders missen hun kind sterker dan vaders. 47 Procent van de EUFOR-vaders mist hun kind tegenover 57 procent van de moeders. Bij de uitzending naar Uruzgan stijgt het percentage van de vaders dat hun kind mist naar 68 procent. Bij de moeders stijgt het naar maar liefst 76 procent.

Zowel vaders als moeders maakten zich bij de uitzending naar Bosnië in meerderheid niet veel zorgen over de veiligheid van hun militair: 51 procent maakte zich geen zorgen, 24 procent wel. De uitzending naar Uruzgan is riskanter en dit weerspiegelt zich in de zorgen die ouders zich maken: 76 procent van de vaders is bezorgd en 88 procent van de moeders is het (helemaal) eens met de stelling: 'Ik maakte mij zorgen over de veiligheid van mijn zoon/dochter in Uruzgan' (zie figuur 4).

Na de uitzending constateren veel ouders dat er ook positieve kanten zijn voor hun zoon en

Figuur 4: 'Ik maakte mij zorgen over de veiligheid van mijn zoon/dochter in Uruzgan'

dochter. Vaak wordt genoemd dat het kind zelfstandiger en volwassener is geworden.

Steun aan ouders

Het is vanzelfsprekend dat ouders betrokken en bezorgd zijn. Daaruit volgt ook automatisch dat ouders zelf een zekere behoefte aan steun hebben. De grootste behoefte heeft men aan emotionele steun: een goed gesprek of een luisterend oor. Het maakt dan wel uit wie er luistert. Ouders luchten hun hart het liefst bij een ander familielid of bij een vriend of vriendin. Maar ook de partner van het uitgezonden kind is een populaire gesprekspartner, en dit ligt ook wel voor de hand, want deze partner is vertrouwd en een lotgenoot.

Emotionele steun

Emotionele steun is gebaseerd op wederkerigheid. Vandaar dat partners en ouders goed met elkaar kunnen praten over de uitgezonden militair. Buren en ouders van andere militairen zitten qua populariteit als gesprekspartner in de middenmoot, terwijl professionele hulpverleners duidelijk het minst populair zijn. Ouders luchten hun hart liever bij naasten dan bij professionals. Een relevante bevinding is dat de behoefte aan hulp toeneemt als het ervaren gevaar van de uitzending toeneemt (zie tabel 2). Deze bevinding zal niemand verbazen, maar

voor beleidsmakers is het relevant om de steunbehoefte aangetoond en gekwantificeerd te hebben.

Praktische steun

Behalve de behoefte aan emotionele steun is gevraagd naar de behoefte aan hulp met praktische zaken. Hieraan was beduidend minder behoefte. Wederom richten de ouders zich hiervoor in eerste instantie op de eigen kring. Ze vragen in circa 24 procent van de gevallen hun directe familieleden of partners van hun kind. Vervolgens vragen ze hulp aan een vriend(in) (19 procent), ouders van andere militairen (12 procent, een defensieprofessional (10 procent), burens (6 procent) en professionele hulp buiten Defensie (4 procent).

Behoeft aan informatie

De behoefte aan informatie is groot. Defensie moet daarin voorzien wil ze voldoende draagvlak bij het thuisfront creëren. Bij risico-uitzendingen is de informatiebehoefte groter en waarschijnlijk is het daarom ook moeilijker om bij iedereen in de behoefte te voorzien. Voor 30 procent van de EUFOR-ouders beantwoordt de informatie die Defensie verstrekt volkomen aan de behoeften. Bij ISAF/TFU-ouders daalt dit percentage naar 17!

Het merendeel van de respondenten geeft aan dat de informatieverstrekking naar tevredenheid voldoet (EUFOR 51 procent; ISAF/TFU 58 procent). 20 Procent van de EUFOR-ouders en 25 procent van de ISAF/TFU-ouders oordeelt negatief over de informatieverstrekking. Bij de ouders is sprake van een hogere mediagevoeligheid in die zin dat vooral bij risico-uitzendingen de kranten, radio en televisie nauwlettend gevolgd worden. Voorafgaand en na de uitzending is de zoon of de dochter de meest belangrijke informatiebron. Circa 90 procent van de ouders wordt door het kind geïnformeerd over zijn of haar situatie.

Zelfs tijdens de uitzending krijgt meer dan driekwart van de ouders de informatie rechtstreeks van hun zoon of dochter. Tijdens de uitzending neemt het belang van het thuisfrontcomité en het crisiscentrum wel sterk toe, maar het

percentage ouders dat de informatie uit deze bronnen betreft overstijgt de 30 procent niet.

Dat de informatie tijdens uitzending vaak afkomstig is van de zoon of dochter is alleen maar mogelijk doordat er goede communicatiemogelijkheden zijn tussen ouder en kind. Men weet alle contactmogelijkheden te benutten. De traditionele handgeschreven brief is uit de mode geraakt. Niet verwonderlijk, gezien de mogelijkheden van mobiele telefonie en computercommunicatie. Opvallend is dat de contacten frequent zijn. Het sms-contact met Afghanistan daarentegen is spaarzaam. Bereik en veiligheidsmaatregelen zijn daar debet aan (zie tabel 3).

Zoals gezegd neemt de behoefte aan steun vanuit Defensie toe naarmate de uitzending als gevaarlijker ervaren wordt. 22 Procent van de EUFOR-ouders had enigszins tot sterke behoefte aan steun vanuit Defensie. Onder de ISAF/TFU-ouders was die behoefte significant groter, namelijk 37 procent. Ruim driekwart van de respondenten is het eens met de uitspraak dat Defensie grotendeels of volledig aan de behoeften voldoet. Circa eenkwart van de respondenten vindt echter dat de steun niet geheel (of geheel niet) aan de behoeften voldoet (zie figuur 5).

Ten slotte

Dit artikel behandelt een thema dat nog niet eerder in de militaire literatuur besproken werd. We hebben onze data nog lang niet uitgeput en er valt nog veel te ontdekken. Om een voorbeeld te geven kunt u denken aan het genoemde verschil tussen vaders en moeders over de inschatting van gevaar en over de mate van bezorgdheid. De cijfers geven aan dat deze verschillen van invloed zijn op de wijze waarop vaders en moeders de uitzending van hun kind beleven. De data bevatten nog meer verbanden, die nadere analyse rechtvaardigen.

Ouders zijn zowel betrokken als bezorgd om hun kind. Hun participatie aan thuisfrontactiviteiten hangt echter niet alleen met deze factoren samen, maar ook met de behoefte aan informatie, die zoals gezegd sterker wordt naarmate

Tabel 2: Veel behoefte aan een goed gesprek of een luisterend oor bij in %

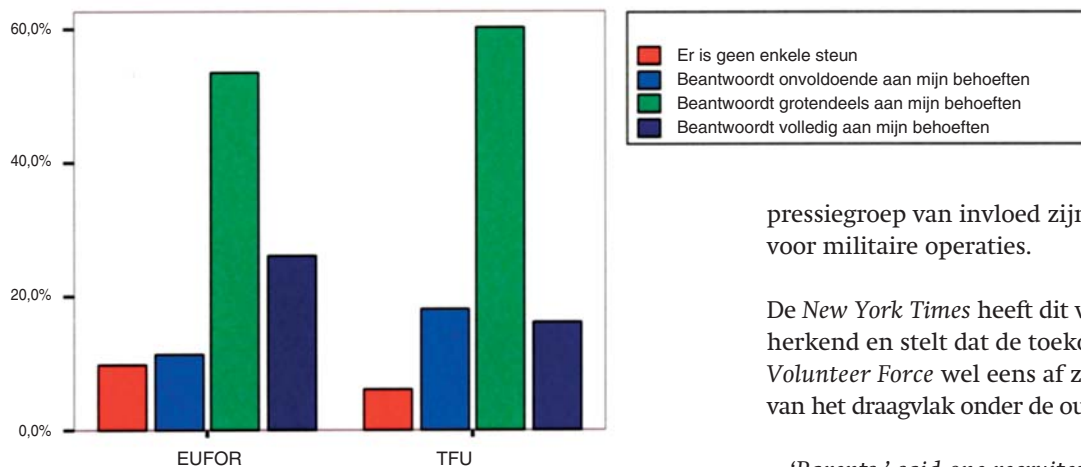
	EUFOR (Bosnië)	ISAF/TFU (Uruzgan)
Partner van mijn zoon/dochter	40	52
(Ander) familielid	48	62
Vriend(in)	44	57
Buren	21	30
Ouder van een militair	23	27
Professional/medewerker van Defensie	9	11
Professionele steun buiten Defensie	5	5

de uitzending riskanter is. De betrokkenheid en bezorgdheid wordt echter ook bepaald door demografische factoren, zoals de ervaringsopbouw van uit te zenden militairen. De bezorgdheid van de ouders is zeer begrijpelijk als men bedenkt dat de meeste uitgezonden militairen weliswaar goed opgeleid zijn maar relatief weinig ervaring als beroepsmilitair hebben

Tabel 3: Op welke wijze en hoe vaak had u contact met uw zoon/dochter tijdens de uitzending?

	Zelden tot nooit	Eén keer in de maand	Eén keer in de 14 dagen	Eén of meerdere keren per week	Eén of meerdere keren per dag	
EUFOR	telefonisch	16	18	28	38	1
	sms	30	13	18	34	6
	e-mail	19	17	22	38	3
	MSN	31	5	9	49	7
	brief	44	30	14	12	1
	postpakket	28	46	15	9	1
ISAF/TFU	telefonisch	9	18	35	38	0
	sms	88	3	4	5	1
	e-mail	23	20	28	28	2
	MSN	28	8	16	44	4
	brief	38	27	16	18	1
	postpakket	23	33	24	19	0

opgebouwd, relatief vaak voor het eerst op uitzending gaan, en dan ook meteen worden ingezet in een wederopbouwmissie in een onstabiele regio. ISAF/TFU-ouders volgen het

Figuur 5: Wat vindt u van de steun, georganiseerd door Defensie?

nieuws dan ook op de letter, en kennen een grotere steunbehoefte dan ouders wier kinderen zijn ingezet ten behoeve van de vredesmissie in Bosnië.

Thuisfrontactiviteiten

Ongeveer vijf procent van de ouders is actief als vrijwilliger in thuisfrontafdelingen. Deze ouders doen dat ook omdat zij buiten Defensie vaak al actief zijn in het vrijwilligerswerk. Zij vinden gewoon dat het erbij hoort. Patriotisme is wellicht een te sterk woord binnen de Nederlandse context, maar er zijn altijd nog veel mensen die zich voor een goed doel willen inzetten.

Ouders zoeken emotionele steun vooral binnen de eigen kring van familie, vrienden en partners (dus de schoondochter of schoonzoon). Pas in laatste instantie zullen ze bij professionele hulpverleners aankloppen, zeer waarschijnlijk wanneer het water aan de lippen staat en alleen professionele zorg uitkomst kan bieden.

De stem van ouders

Het belang van ouders neemt toe. Hun stem wordt steeds luider gehoord in de media en weegt dus steeds zwaarder in de publieke opinie. Verontruste ouders kunnen zelfs als

pressiegroep van invloed zijn op het draagvlak voor militaire operaties.

De *New York Times* heeft dit verschijnsel onlangs herkend en stelt dat de toekomst van de *All Volunteer Force* wel eens af zou kunnen hangen van het draagvlak onder de ouders van militairen:

'Parents,' said one recruiter in Ohio who insisted on anonymity because the Army ordered all recruiters not to talk to reporters, 'are the biggest hurdle we face'.⁸

De houding en steun van de ouders ten opzichte van de huidige missies van Defensie is daarom relevant. Het draagvlak voor Defensie is groot bij de ouders. Van de vaders staat ongeveer 80 procent (zeer) positief tegenover Defensie; bij de moeders is dat maar een fractie lager bij de missie naar Bosnië. Daar staat tegenover dat de moeders significant negatiever staan tegenover de uitzending naar Afghanistan. Van de ISAF/TFU-moeders staat 65 procent achter Defensie. Tegenover het doel van de missie EUFOR staat 76 procent van de ouders positief. 40 Procent van de ouders staat positief tegenover de missie in Afghanistan. De verschillen tussen vaders en moeders zijn hier overigens niet significant. Iets meer dan driekwart van de ouders staat achter het doel van Defensie om vrede en veiligheid te brengen in voormalige conflictregio's.

De *bottom line* is echter dat 91 procent van de ouders achter de keuze staat van hun zoon of dochter om te werken bij de krijgsmacht. De steun lijkt onvoorwaardelijk:

Mijn zoon wil in het leger en ik respecteer zijn mening. Heb dan ook heel bewust mijn eigen gevoelens negatief of positief totaal geblokt.

87 Procent van de ouders wil dan ook dat hun kind in dienst blijft. Op dit punt verschillen moeders en vaders nauwelijks van elkaar. ■

8. Cave, D. – 'Growing Problem for Military Recruiters: Parents'. *New York Times*. June 3, 2005. www.nytimes.com/2005/06/03/nyregion/03recruit.html?pagewanted=print (bezoekt op 11 juni 2008).